

Landskap: JÄMTLAND Upptecknat av: Tilda Olsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av: Helena E. Svensson
 Uppteckningsår: Född år 1836 i 1884 i Birka

Uppteckningen rör

Historia om "Ljåva"	1-
Vittrer eller Björca	3-6
Hop gubbe	9
Vittrer -	12
Phyrtt	15.
Vittrer	18
Besök	20
gulen 1 hist.	20
Hop folkhågar	28
Men färdmagsen	30

2022:1

REGISTER Sid

En historia om en 'byrå'

Meddelad av Torparen

Peters Tangden, född och boad i Tangenby, Rostede socken, Westmanlands län.

"På jag en afton vid hvarviden (junitid) år 1881 kom gående någon från mitt hem till skogen för att hämta kor, gick jag och fick ett kor, som bebadades av Torparen Erik Jonsen på Skogsborg. Denna Erik Jons-

kan förmå oss eller förhållandena
valberingat, och fäkt påstod att
han hade en "byrå" (myöskhuse),
som drag vad som behöfdes till
hushållet. Då jag nämnda afton
kom gående vägen förbi torpet,
såg jag ett myskam, som, utlande
söderut eller en dalgång, hoppar
de utan någon som helst svårig-
het över stenar och stubbar. Jag
kunde med säkerhet iakttaga, att
det mårkravida föremålet,

som liknade ett myskam var utan
huvud, fötter och svans och hade
djupa fångar: Det var gult, vitt,
vitt och rött. Jag iakttog det
cirka 2 minuter, sedan
lösade det in i skogen."

Wittichhistorier.

Besökte av Torparen Louis:
Jansson, fött och beatt i
Jungfru kyr, Besede socken,
Västmanlandslän.

1) "Så ett par kistal på sedan

skulle jag hjälpa en gammal
med att bygga ett fähus vid
en fäbodal, som heter *Uvåsjö*
berg. Någon till fäbodarna
gav över en *sjö*, som heter *Uvåsjön*.
Komma till nämnda *sjö* beslutade
vi att meta en stund. Nu skulle
de vi *gissa* last båden, men -
vara ej i stånd upptacka vart
den låg. Sjön var ej större än
all vi kunde se över den helt
och hållet jämte stränderna,

och andock kunde vi ej upprä-
tacka boken, Ej heller säga vi
någon människas. Till sist be-
stod vi, att en av oss skulle på
undersök, spän och söka boken.

Vår kamrat gick. När gott må-
ra dog, hordes hans smäl. Det
bråkade, som om någon slagit.
med invid den plats där vi
stodo. Men kunde det emel-
lertid inte vara, ty det var
vackert vädret den dagen, strå-

lande skolen och absolut mest i
himmel. Vi kunde på intet sätt
upptäcka någon anledning till det
härskade svärdet, som för öf-
rigt förorsakade en lindrig krus-
ning på den fört lugna sjöns vat-
terytan. Denna liknade ett stort
skistäm, som simmade över sjöns
landtiadt hade de män i land
med båten och dessa kunde en-
ligen vara annat än vilkor eller
spösa.

2) "Så 35 år sedan var jag
sysselsatt med lantmätning
på Jangstaby-skogen. Jag och
en gammal skulle en söndag
plöcka hyacinter, ty på sönda-
garna var vi lediga från lant-
mätteriet. Vi gick ut igen
förbi en gård, som heter Mar-
shans gårdarna. När vi kom
mit så såg vi kunde se
gårdarna, såg vi, hur det
dog upp från skogen, gick

och med det. Då min följande
gåve såg det, ville han att vi skul-
le gå en omväg, så att folk, som
förmodligen var inne i fästningen,
ej skulle se att gå och packa här
på själva lördagen. Jag föreslog
då, att vi hellre skulle gå in till
dem och fråga, om de visste om nå-
got ställe, där det fanns gott om
bär. Vi gjorde så, men när vi kom
na till förtugan var doiren stängd
med järnben utifrån, varför

9
vi förutade, att ingen människa
kunde vara inne i fabriken.

9
Förinnan gick jag till ett föreläs-
sahus och tillade in men kunde inte
se några människor, och någon
eld kunde ej varit i spåren på
länge. Och hade vi ju en stund
fört tydligt sett och hört stiga upp
ur skendörrar. Vi beslöt nu att

gå till ett ställe, som heter Lång-
myran, ty där hoppades vi få
den upplysning vi önskade. Vi

tog vagen over vollen och måste
 klättra över en gärdsgård. När
 vi hade klättrat upp på gärdes-
 gården, hörde vi ett skrik, liknande
 ett spådbarns skrik. Detta för-
 undrade oss ej litet ty något spåd-
 barn dans ej på en mila västånd.

Min följefästare utropade: "Har
 du hört på Jan", och samtidigt
 namnade hans gärdsgården
 så vitt att han ej kunde se
 sig på länge. Längre fram på

11
11
vägen ställde vi på en bänk nära
Maretandfärdarna. På brädet
och "brödet" som låg över bänken
kunde vi tydliga spår av ett
avandligt litet barn, som med bara
och våta fötter gått fram och
aler över bräcken på bräderna.

Ägarna över det underliga, vi
sett, fortälde vi vägen genom
skogarna, och sedan vi gått en stund
hände vi, hur en hund skällde
många meter från oss. Vi kunde

och ej se dem.

- Endtügen framkamma till Långmy-
nan kallade vi så mycket hystran,
som vi för tillfället kunde påbeka.

3) Vittor vintertid.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

" För hystran är sedan kände jag
timmer vid Jönköping, Gundelesöcken,
och bodde då i en timmerkäja, som
var känd för att vara tillhåll för
vithor. En kväll, när jag kände
mitt timmerkäja från skogen med
på syn, mötte jag en 50 år gammal
gubbe, ^{som} gick klädd i bara byxor

och skjuta. Skjutämnarna var
av röd tyg. Man stegade sina steg
mot skogen, trots att det var sent
på kvällen. Ingen visste om han
var ej heller höides sedermera
något av honom, men alla var
vi eniga om, att det var någon "roun-
lig". Utanför kopian på en myr hade i
vittra och så sitt tillhåll. Om nåt-
denna kunde vi höra väter av trö-
karar, klock och bjalldelning
samt hästens gnagande ute på

myser. Dock var aldrig vara
någon anständer, och några spår i
men kunde vi ikke upptäcka, var
för det måste vara villor, som
var ute och förlorades.

Om nämligen fåga vära höstar
vara i fred. De spårade, slaga och
sprackade, så snart de var inne
i stallet, och stallören öppnades ha
morgent vi än stängde den. En
öppning i en av spiltväggarna ha
de blivit igenfuktad. Den morgon

15. 15
var den emellertid upprörelsen och
bräderna ordentligt upprättade
bakom en av hästarna. Most oroad
av villivissa blev en häst, som var
vit till färgen."

2. Sluppent.

Revelloren meddelade att
Hemmansågarven Andersas Lön
höst och beakt i Långata by,
Revelloren, Westmanlands län.

"Har jag för anledning att
den äkte uphål från Skolme by

till Örnarås by i Grevle socken, uppe-
hvar jag på vägen en i trakten känd
mycket gammal qvinnas, som buvad-
aktligen leude på att på ordning
på gårdarna och tinga. Hon hette
Brita Sofia Skandqvist och kalla-
des i allmänhet för Bangs Berge.
Jag wete att hon var döi och äkte
därfor varant förlor henne. När
jag kom hem, antalade jag, att
jag äkt förlor nämnda qvinnas,
och fick då till min stora föi-

17
öfverning höra, att hon fått för en
veckas sedana.

Robert Janglund
Björka.

17.
sanning höra, att hon dött för en
veckas sedan."

Robert Janglund
Björka.

18
18
Lunds Universitet
18
Hilmar. (Sui dignus frui theologiae

meddelade ur hans afbudsor[†] (49 år gammal)

1. Sui man i min hemtrakt
gingo rent på hästen i ålgskepp
(= vara på ålgskepp). Den ene var
blott 18-19 år gammal, den
andra var i medelåldern. Som
de var långt från sitt hem,
beslöt de ligga över natten
i en fäbod. De hade hört be-
ritlar, att "joddyggare" brukar
de ha sitt tillhåll i denna fä-

2. Fäbod i Rönnebyns theologiae

bodan, men detta vore de ej
rädsla för. Sedan de hade ätit,
lade de sig och sökte sina
pipor. De hade dock ej lepat
länge, förrän det kom in en
äldre och en yngre kvinna.

Ännu tycktes ej gänt lägga
märke till karlarna, som läga
i rängan utan de hörgade att
skura och skrika och rynta upp
i stugan alldeles som färbolto-
serna göra, så de komma

med kvatern till fästslan-
na på vänen. Sedan de hade
gjort detta, gick de att få
lägga sig i sängen och vila
sig, vilket den äldre av
hvaranna varnade på.

Detta gjorde de emellertid inte
utan gick snart, varvid
de anvisade hvaranna en
vis plats ej långt från få-
selarna, där de, om deingo
dit på morgonen, skulle få två

får av dem för vänligheten att
de ej uttriat dem ur stugan.

Tidigt följande morgon ringo
hvaranna till det anmärade
stället och funno två lyönnar,
som nedan hade gått i ide. De
hade ej grävt något ide i jorden
utan "lagt sig på berg", d. v. s.
bäddat sig fint gräs och
sling, på vilket de nu lägo.

Storarna voro ej rona att med
sina flintlångsär arliga fäim-

de förlorade världarna inte på
att de fått ligga vakna en natt.

2. Det berättas om en ry-
dgpars från min hemtrakt,
att han flera gånger såg
"jordtygpars". På sommaren
besökte han se jordtygpars-
men för på och leta tillsammans
man med honom. De var
mycket stora och vackrare än
han och han försökt, och på
att fånga dem, vilket borde på

genom att kasta stål över dem.

Äck lyckades det aldrig.

Flera gånger hade han

besökt en en vält, som hade

honom att flytta sitt stall

emellan det stod i vägen för

honom. Uglyggenen lyckades sig

dock ej om vad vännen sade,

utan han lät stallet stå

hvar.

För fullsvullen kom det

en man till mig uglyggen

och begod honom att med sitt
husfolk följa sig hem och äta
"jultvål". Dolla ville bonden
ej till en, ty han hade nä-
gon aning om att det ej var
riktigt folk han hade att
gåra med. Men han lät slit-
ligen övertala sig och lovade
medföra med allt sitt hus-
folk. Innan de vilt ordet
var så var de allraännans
i en stor val. Där var allting

vi variskt, vi att maken
till grannligt hade de aldrig att
fin. Och nu skulle de vätta
mig till det rika och guldligt du-
hade landet. Menast de hade att
mig, begärde det droppa från
landet en lunn vatten med
på landet. Nybyggaren frågade
nu varan detta kunde kom-
ma mig, och han gick till
var att det var från hans
stall, det kom. Nybyggaren

Men ej tillt försvinnad, när
han gick höra detta, och
han förstod nu, att han be-
håller sig bland jordlyggarna.
Dessa yttade nu återigen på,
att han skulle flytta till
stall, och detta larmade
han, sedan jordlyggarna
hört honom sin hyll med
detta. Ej långt därefter lät
han rita med stallet och fick
det återupprätt på några

27

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

27

himman på en annan plats
av synliga makter. Efter
den dagen fick han till med
sina hästar och kreatur, vil-
ket han fört icke haft.

John Haldsten

Wierka.

29
En fästning.

28.
Följande säger en berättelse av min farfar,
Sven Mattias Olsson, född i Norrbygd by, Norr-
lands län, född den 1 augusti 1831, att den
10 januari 1908.

Enligt en räkning från 1807 eller 1808 hade det
de vid tiden varit före åkerdöden i Kärna och
Kärna, men och Kärna och Kärna och Kärna
manen ville göra sig av med Kärna, stängde så
en dag in Kärna i Kärna och ville så i Kärna-
na. Sedan tog han sin båt och for till den och
enst krigande byn Kärna. Då han kom dit

afstade han: "Det dammar (nytt) i kapfåren
i dag." Sedan for han tillbaka, i tankte att han
nu var ensam. Sker blev emellertid hans för-
våning, när han kom hem och fick se sin
hustru stå och röra med en kypa i adeln,
som om hon väkte något.

Marta Magnusson

Birka

Min fadersgård.

År 1769, den 8 mars, erhöill ädren Per Olsson
den i Boön. Konungligt brev till en husehemmanet
Ne. 4 om 2 husemans skatte för en kyrkostilling av
80 Rickdaler (Silvermynt) att detta huseman, med
god därtill lyder och lagligen tillvinnas kunde
bruka och behålla under skattefrihet och
nådighet till evärdeliga tider.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Denne äre berde genom sin minskning. Olsson
utlåtad jord fanns ej, utan skatten bestod av mgs-
skatten och i svegeland sköddes första året
hög. Det var nog mycket svårt för Per Olsson

och hans family att ha jag sig fram, och de fingo
ofta pröva på både att smälla och fygga. En dotter
siadelt hade de, som var och skulle bli en deus
högpræmum om de fingo en måg till gärd.

Det var dessa framtidsförhoppningar, som gjorde
att de arbetade dag och natt, vilket också var
nödvändigt, om de skulle kunna sitta vid
hemmanet. En dag i slutet av 1700 talet kommo
ni två personer till åborna, och föräldarna
till dottern anade snart, att dessa varo uti i
frivärjanden. På den tiden skulle alltid en
kale-man följa med frivaren, som skulle fram-

hålla dennes alla goda egenskaper. — Fieriet framför-
da och allting gick över förväntan hos. Det blev
giffemål, och en mäg kom till gården, som ansåg
vriade sig ha goda andag och egenskaper. Hans
namn var Ullur-klåsen. Snart begyade han alla,
för att gården bättre skulle kunna frambringa det
öfverflödiga leve-brödet. Denne mäg blev snart be-
nyttad för sina goda egenskaper. Han var ären
skur- och lathunnig och blev snart kogen i mact och
för kommunala värr. Han blev kommunalråd. och
desuten kallades han alltid då anskriften eller
borgföreläsningar skulle förväntas. Vidare var han

auktionsföreläsare, ja han tillhörde också snart snart
alltid när det var fråga om att skriva något. Sedan
han vidades kom han det förkändet, att han valdes till
näringsmannen och tillhörde kunde ständigt. År 1818 bevis-
ade han näringsmannen, som på den tiden sammankallade
med Högsta (Högsta näringsmannen). Han var också med i
den deputationen, som skulle närvara vid korning
Carl den VIII a jordskänkning. Han var föredragen till när-
ingsmannen i Stockholm han jag ej hörd, men det vet
vi oft på den tiden fanns det ej någon jernväg hit.
Kyr till jernvägen. - Men Nilsson blev sedermera
kallad till hederledaren i jernvägens hushåll.

ningssällskap, blev förskrifvadt för arskans skrämmag-
sin, ansettsket för kändisning inom Sockna och chas
arskna. Efter väl fyllda nää, ingick han i den
söga nlan i 1852 och var vid sin död 15 år. Han
efelämnade en son och två döttrar av vilka sonen
mattog gälden i sin. Denne son hette Sven Olsson
och var född den 19 mars 1811, och dog 1903, var gift
med Sara Carlsson född den 19 mars 1813, död 1902.
De han dog hade makarna alla varit gifta i 69
år. De hade 3 barn, 2 söner och en dotter av vilka
den äldsta sonen blev kross på hemmanet. Han hette
Olof Svensson, var född 1840 och dog 1918, efterläm-

manne W. Horn, som är död. Denne Olav-Svensson
är min fader.

De som uppgifterna har jag erhållit
är min fader, helen Charlott Svensson, född den
25 sept. 1836, och min bror Nils Olsson, född den
4 mars 1884, som är hemmanägare, prototations-
föreståndare, ledamot i kommunalfullmäktige,
kyrkorådsledamot, m. m.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Tilda Olsson,

Birka